

УДК 37.014

НАВЧАННЯ ТА ОЦІНКА ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ТВАРИННИЦЬКИХ ФАКУЛЬТЕТІВ АГРАРНИХ ВНЗ

В.С. Козир, академік НААН України

В.І. Халак, кандидат сільськогосподарських наук

Інститут сільського господарства степової зони НААН

Розглянуто сучасні підходи до оцінки знань студентів, запропоновано нові педагогічні прийоми, що сприяють загальному підвищенню рівня знань випускників вищого навчального закладу.

Вступ. Освоєння будь-якої спеціальності вимагає певної освіти і підготовки. Особливо це важливо в роботі з живими організмами. Тваринництво – багатогранна і складна галузь. Тому люди, які тут працюють, повинні обов'язково пройти відповідне навчання. В першу чергу це стосується керівника, який зобов'язаний досконало володіти всіма технологічними процесами виробництва продукції. Цю роботу виконують аграрні університети – загальнонавчальні центри освіти, розробки і впровадження всього нового.

Фундаментом тваринництва є кадри, а мозком – фахівці галузі. Підготовка їх у вищих навчальних закладах (ВНЗ) – прерогатива держави. Спеціаліст з вищою освітою – це носій широкої освіченості та інтелігентності. Університети випускають біотехнологів з певною галузевою спеціалізацією (з скотарства, свинарства, вівчарства, птахівництва, кінологів, рибоводів, переробників молока, м'яса тощо), які володіють не тільки відповідною сумою знань, але й необхідними практичеськими навичками. На це спрямовано навчальні програми, методики викладання предметів, робота сту-

дентських дослідницьких гуртків, конференції, семінари, що проводяться. Для бажаючих глибше пізнати дисципліну є бібліотеки, читальні зали, засоби масової інформації.

На становлення фахівця впливає його виховання в молодому віці. Якщо йому прищепили прагнення до пізнання та ініціативи, повагу до колег і етику поведінки, організованість і вміння логічно знаходити шляхи вирішення проблем, то, подорослішавши, він стає шанованою людиною. Тому студенту, крім подачі необхідних знань, потрібно прищеплювати у ВНЗ й ці почуття. Гарним фахівцем і крупним керівником не народжуються, ними стають, їх готують у ВНЗ. Кожен може розвинути в собі необхідні якості за умови, що він любить тварин, є цілеспрямованим і усвідомлює необхідність створення продовольчої безпеки в країні.

За останні два десятиліття сталися суттєві зміни і, на жаль, не в кращий бік. Причини різні, їх дуже багато. Вітчизняному тваринництву величезної шкоди завдано непродуманим реформуванням села – різко скоротилася чисельність поголів'я, припинено випуск багатьох вітчиз-

няних засобів механізації для ферм. Надії на те, що дрібні фермерські господарства нагодують країну, не виправдалися (цього й не могло бути). Різко знизився престиж вищої освіти. Деякі дипломовані фахівці не мають першого місця роботи.

Останнім часом у виступах керівників різного рангу в засобах масової інформації дуже часто звучить слово "реформа". Причому автори не завжди замислюють-ся над його значенням. Велика енциклопедія дає таке визначення цьому терміну: "Реформа (французьке *reforme*, від латинського *reforto*) – це перетворення, яке не знищує основ існуючої соціальної структури, зміна на краще". Що ж дала Україні і її народу аграрна реформа? Що стосується соціальної структури, то культурне, медичне, торгівельне, побутове обслуговування на селі зруйноване повністю (це доведений факт). Не видно й змін на краще – у наявності безробіття, найнижча зарплата серед усіх галузей народного господарства, рівень виробництва продукції набагато нижчий дореформеного періоду, національна продовольча безпека примарна (величезний дефіцит овочів, фруктів, м'яса, молока тощо). Сільськогосподарське машинобудування знищене (на селі немає вітчизняної техніки), будівництво мізерне, обладнання переробних цехів закордонне, дороги не оновлюються і т. д. Перш ніж руйнувати систему, яка годувала народ, необхідно було підрахувати, перевірити, відрегулювати, випробувати пропонуване.

Після "реформування" села, що закінчилось провалом, чиновники від влади взялися за реформування освіти і науки, а саме, скорочувати кількість аграрних вузів і держзамовлення на випускників.

Звичайно, в умовах, що склалися, слід змінити систему освіти, використовуючи, при цьому накопичений світовий досвід. У загальноосвітніх школах має бути закладений фундамент знань, а особлива

увага звернена на розвиток дитини, її здатність логічно мислити. Після школи широка мережа професійно-технічних (гуманітарних) училищ (ліцеїв, коледжів) обов'язково повинна надати випускникові можливість вибору спеціальності за його бажанням (без закінчення ПТУ на роботу не брати). Безумовно, цьому має передувати профорієнтація в школах, яку активно повинні проводити і агроформування, зацікавлені в отриманні фахівців відповідного рівня. Сьогодні величезний дефіцит кадрів саме робочих професій, а не випускників ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Пропонований підхід допоможе вирішити проблему прогнозування ринку праці. Закінчивши навчання в ПТУ (ліцеї, коледжі), молода людина, отримавши обов'язкову середню освіту, зможе вже усвідомлено прийняти життєво важливе рішення – працювати або вчитися далі. Причому це рішення буде не даниною моді, а покликанням. Очевидно, слід видати регламентуючий документ, що забороняє приймати до ВНЗ осіб, які не прийшли підготовку в ПТУ (ліцеї, коледжі) відповідного профілю. Сьогодні не можна вступити до ВНЗ без закінчення середньої школи, а в майбутньому потрібно зробити "не можна" без закінчення ПТУ (ліцею, коледжу). При навчанні у ВНЗ доцільно обмежити загальноосвітні предмети, як це практикується сьогодні при отриманні другої вищої освіти. Така система різко скоротить загальну кількість студентів у ВНЗ, особливо тих, які відраховуються за весь період навчання, що знизить навантаження на держбюджет і сприятиме забезпеченню гуртожитком, отриманню стипендії всіма студентами та виключенню навчання на контрактній основі (що і передбачено конструкцією). При цьому значно зросте якість випускників, не буде перевиробництва спеціалістів з окремих профілів, держава звільниться від баласту.

Не секрет, що хоча ВНЗ щороку випускають сотні зооінженерів (тепер біотехнологів), їх, як і раніше, не вистачає. Чимало агроформувань мають потребу в професіоналах своєї справи, менеджерах галузі, здатних відстояти свої ідеї та переконання. Аби виправити становище доцільно, по-перше, встановити певні пільги для абітурієнтів з сільської місцевості, оскільки у багатьох випускників сільських шкіл базові знання дещо слабші від міських. У цьому не їх вина, адже через нестачу вчителів у сільських школах викладач хімії змушений вести уроки геометрії, географ – математики, історик – фізики і т. д.

Однак є історичні факти, коли в безграмотній Україні та інших республіках піднімали і розвивали економіку країни люди, багато з яких не мали дипломів про вищу освіту. А які дива вони творили! Ми не закликаємо приймати до ВНЗ з двійками, але серед абітурієнтів треба відбирати тих, які йдуть навчатись в аграрний університет за покликанням. З ними, звичайно, буде більше роботи, ніж з відмінниками із великого міста, які не люблять тварин, боїться їх і ніколи не будуть працювати в тваринництві. Вступним іспитам повинна передувати співбесіда, як, наприклад, у музичних училищах та консерваторіях, де для вступу на вокальне відділення важливо, в першу чергу мати, голос, а не знання з фізики, біології або інших предметів. По-друге, слід використовувати досвід інтернатури медичних ВНЗ, згідно з яким випускники аграрного університету будуть отримувати диплом (сертифікат) після відпрацювання трьох років на виробництві. Тоді зменшиться кількість "випадкових" студентів у аграрному ВНЗ.

Можливо, що держава нарешті усвідомила необхідність зміцнення соціальної сфери на селі – Кабмін прийняв рішення видавати 5 тис. грн. випускникам

медикам, які підпишуть контракт на роботу в селі не менше трьох років. Не зрозуміло тільки, чому лише медикам? Виходить, що фахівці сфери освіти, культури, особливо фахівці аграрного сектора приречені залишатись поза увагою держави. Сподіваємось, що сьогоднішній або наступний уряд виправить помилку.

Болонська система навчання є спрямованою на впровадження єдиної системи освіти. Багато країн взяли на озброєння її рекомендації і вже добилися істотних зрушень в уніфікації навчального процесу і використанні випускників вишів. Україна також намагається адаптуватися в цей процес. Однак має місце неузгодженість у визначенні переліку обов'язкових і додаткових дисциплін, програм і тестів до них, формуванні тем і кількості годин в кредитах і модулях, скільки в них лекцій, лабораторних і самостійних занять і ще багато іншого. Все це призводить до того, що українські студенти, порівняно з колегами із ЄС, вивчають далеко не повний перелік дисциплін за конкретними спеціальностями. До того ж і тематика цих, навіть співпадаючих дисциплін, не завжди ідентична, що є основною причиною невизнання дипломів України в країнах ЄС, хоча наша країна разом з іншими, підписала міжнародну угоду про взаємовизнання.

Безумовно, світовий досвід щодо навчання студентів слід використовувати, не забуваючи і про власний величезний позитивний досвід, накопичений нашою країною у цій справі, який, до речі, вивчали і застосовували у себе багато держав. Національним надбанням слід пишатися і дорожити, а не сліпо копіювати чужі рекомендації. Думаємо, що Болонська система освіти може мати в Україні свої особливості.

Вітчизняна система освіти вважалася однією з найкращих у світі і руйнувати її – божевілля. Адаптація України у євро-

пейському співтоваристві не вимагає перебудови системи освіти — окремі елементи Болонської системи застосовуються не тільки в країнах ЄС. Аналогічно треба робити в Україні — найкраще взяти, а кон'юнктурне відкинути. На жаль, цього не відбувається.

Інтеграцію української освітньої системи в загальноєвропейську треба вітати. Але при цьому не слід спотворювати дійсність, маніпулюючи поняттями. Так звана Болонська система не є обов'язковою для членства в ЄС. Бездумне наслідування при адаптації призвело до значного скорочення лекцій і лабораторних занять, в результаті відбулося збільшення кількості студентів на викладача. Не можна забувати, що в європейських ВНЗ вважається оптимальним 7–8 студентів на одного викладача, а в Україні на багатьох кафедрах — 25–30 (крім Львівського університету, де 5). Знизилася кількість програм навчання і відповідальність студента за результати освоєння предмета. Розширення свободи в навчанні за Болонською системою до доброго не приводить — при оцінюванні (тестуванні) засвоєного матеріалу (предмета) критерієм не завжди є знання, а випадок. Причому майже всі викладачі ВНЗ вважають, що модулі та інші болонські нововведення не є панацеєю.

Міністерство освіти і науки, аграрної політики та продовольства, їх навчально-методичні центри не повинні диктувати свої вимоги, а погоджувати дії з факультетами та кафедрами, особливо типовий навчальний план. Розрізненість спеціалізації має місце тому, що "нагорі" ніхто не знає, скільки і яких спеціальностей потребує виробництво. Випускника слід готувати до конкретної роботи і разом з дипломом видавати сертифікат (посвідчення). Потрібна ідентифікація, єдина політика. Неприпустимо, коли у Львівському університеті бакалавр здає держіспит і

пише дипломну роботу, в Сумському — пише тільки дипломну роботу, а в Миколаївському — здає тільки іспит. У країні повсюдно повинні бути єдині вимоги.

Спираючись на сукупність факторів, вважаємо, що в Україні доцільно затвердити річне навчальне навантаження на викладача на рівні 750 годин, а кількість студентів у підгрупах для проведення лабораторних занять — 7–8 осіб. Це не суб'єктивна точка зору, а фактичне узагальнення величезної кількості вітчизняного і зарубіжного інформаційного матеріалу, що підвищить освітній і професійний рівень випускників.

Університети виробляють знання, які оформляються дипломами не тільки спеціаліста сільського господарства (агроном, інженер, біотехнолог, економіст тощо), але й вчених ступенів (кандидат і доктор наук). На жаль, через непродуману державну політику багато випускників аспірантури і докторантури не користуються своїми дипломами вчених. З цієї причини наука втратила свою привабливість для молоді.

За даними Держкомстату України штати наукових установ і навчальних закладів лише на 20% заповнені докторами і кандидатами наук. Це є результатом низької престижності науки і слабого соціального захисту вчених (житло, заробітна плата) і свідчить про величезний незадіяний інтелектуальний потенціал. Як наслідок, питома вага використання виконаних науково-дослідних робіт у ВВД по країні знижується з 1,36% в 1996 р. до 1,16% у 2000 р і 0,9% в 2010 р.

Держава самоусунулася від фінансування інновацій — витрати з держбюджету на ці цілі за останні 3 роки скоротилися у 4 рази, а іноземні інвестиції — збільшилися в десятки разів. Чиновники говорять про необхідність інновацій, але нічого не роблять, чекають, як говорив Остап Бендер, що "захід нам допоможе".

же", фактично перетворюючи країну на аграрно-сировинний придаток цивілізованого світу.

Незважаючи на те, що науковцям ВНЗ за останній час вдалося створити багато оригінального з елементами "ноу-хау" (виведено нові породи, типи, лінії, родини, високопродуктивні стада), сьогодні важко говорити про університетську науку. Фінансові труднощі породили серед деяких вчених недисциплінованість, почасти і безвідповідальність, недотримання дослідницьких методик, менш глибокими стали їх розробки, знижено наполегливість у реалізації завершених програм.

Лабораторії кафедр, які, за словами великого М.І. Вавілова, є "інтендантською частиною науки", значно відстають від авангарду, від творчих думок вчених. У багатьох з них обладнання морально і фізично застаріло, прилади не сертифіковані через неможливість проведення метрологічних повірок та дотримання методик досліджень, які, до речі, також застаріли, а сучасних — майже немає. Процес підготовки біотехнологів включає дві рівнозначні складові: викладання дисциплін і навчання студентів. Високий рівень викладання залежить від професіоналізму викладача та матеріально-технічного забезпечення процесу навчання. При неповноцінності одного з цих умов рівень викладання і засвоєння матеріалу дисципліни слухачами різко знижується.

Ефективність навчання студентів при високому рівні викладання залежить від усвідомлення ними кінцевої мети і прагнення досягти її. За недостатнього рівня викладання, навіть при високій активності студентів, обидва чинники не можуть принести високого результату.

Вища освіта — це засіб розвитку природних здібностей людини, вона сприяє формуванню розуму, накопиченню знань для подальших прикладних цілей.

У зв'язку з цим викладання в університеті повинно бути тісно пов'язане з практикою. Випускник ВНЗ повинен вільно орієнтуватися у виробничих ситуаціях і вміло знаходити правильні рішення. На жаль, багато викладачів викладають дисципліну відірвано від сучасного життя, в результаті студент, навіть при відмінних теоретичних знаннях, не може ефективно застосовувати їх на практиці. Молодій людині слід прищеплювати здатність логічно правильно мислити, потребу в самостверженні, прагнення зробити щось незалежно, самостійно.

Багато авторів підручників і методичних посібників пишуть праці з висоти своєї освіченості, не враховуючи психологію і рівень знань студентів (вчорашніх школярів), — у результаті розуміння матеріалу дисципліни іноді низьке.

Одна з проблем аграрного ВНЗ — набір студентів. З одного боку, "завдяки" демографічній ситуації, кількість випускників шкіл скоротилася, а з іншого, — в університети, на жаль, потрапляє багато випадкових людей, які ніколи не жили в селі і не знають його проблем, а найстрашніше, що вони навіть не думають працювати в цьому секторі економіки. У сформованій ситуації розваленого тваринництва дуже складно міську молодь залучити до сільських буднів. Однак, безсумнівно, знаходяться такі охочі. Що ж стосується праці у полі чи на фермі, то це набагато складніше. Біда в тому, що держава (держадміністрації, ради, управління сільського господарства і освіти) самоусунулася від аграрної профорієнтації випускників не лише міських, а й сільських шкіл. Та й аграрні університети, в основному, обмежуються газетними і радіооб'явами про умови прийому, кількома бігбордами і одноденними днями відкритих дверей. В якості гарного прикладу можна назвати Дніпропетровський університет економіки і права ім.

Альфреда Нобеля, який до цього залучає телебачення і журналістів, відряджає їх у райони та села, де на пересувних величезних екранах вони доносять всі принади навчання саме у них.

Кожен ВНЗ веде роботу по набору студентів як може (і хоче), – наприклад, Луганський національний університет проводить зустрічі з батьками школярів; Сумський – організовує в школах біологічні класи, підготовчі курси; деякі ВНЗ вирішують цю проблему за рахунок залучення на навчання іноземців. Профорієнтація повинна стати державною справою для бюджетників аграрної сфери.

Не менш складна проблема – навчання студентів. Програми навчання не виправдано багато часу віддають гуманітарним наукам, загальноосвітнім шкільним предметам. На наш погляд, мало приносять користі і вибіркові дисципліни, за введення яких окремі важливі профільні предмети перетворюються в "Трішкін кафтан" – значно скорочені години.

При формуванні всебічно розвинутої людини викладач повинен нести в студентське середовище прогресивне, засноване на досягненнях науки. Педагог, перш за все, зобов'язаний сам особисто визначити своє ставлення до цих нових досягнень. У той же час деякі з них, глибоко не вникнувши в суть нового явища, нерідко "сіють" в умах молоді помилкові тлумачення. Наприклад, ставлення до генномодифікованих організмів не однозначне. Щоб говорити про своє розуміння процесу, викладач повинен науково обґрунтувати його. На щастя, суспільство впритул наблизилось до об'єктивної оцінки і держави ЄС вже скасували різні обмеження, пов'язані з виробництвом і використанням генномодифікованих продуктів. Але поки ще не скрізь.

На відміну від інших країн, в Китаї діють менш жорсткі закони про ГМО і клонування. Тому вчені Піднебесної лідиру-

ють у цій сфері. Тут створили генетично модифіковану корову, яка дає молоко, близьке за смаком і складом до жіночого грудного молока. Використовуючи технології клонування, дослідники ввели гени людини в ДНК корови, а потім імплантували генномодифіковані ембріони сурогатним коровам. Спочатку виростили корів, молоко яких містило людський фермент лізоцин – протимікробний агент, присутній в молоці матері і захищає новонароджених від бактеріальних інфекцій у перші дні життя. Потім домоглися отримання молока, збагаченого білком лактоферрином – він сприяє підвищенню імунітету. Крім цього вдалося на 20% підвищити вміст корисного жиру (ненасичених жирних кислот). Таким чином, молоко корови стало відповідати людському материнському молоку не тільки за смаком, але і по всім іншим характеристикам.

У вищому навчальному закладі головне – це навчання студентів. Не менш важливо виявити у них знання, які вони отримали. Але це вторинне, оскільки результати оцінки знань не завжди свідчать про рівень викладацької роботи. Не можна звинувачувати професійного лектора в слабких знаннях студента, який не зовсім серйозно ставиться до освіти.

Однак не можна схвально ставитися і до такого положення, коли час, витрачений на виявлення знань (залік, іспит, тестування), використовується непродуктивно і не на користь навчальному процесу, як це повинно бути. Якщо проаналізувати витрачені години, то можна знайти резерви збільшення часу на навчання студентів без перегляду їх загального навантаження.

Відомо, що деякі студенти з різних причин не повністю володіють предметом програмного навчання (відсутність на лекції, нерозуміння теми тощо). Як завжди, у них не вистачає часу на надолу-

ження пропущеного. В кінцевому підсумку окремі розділи дисципліни залишаються ними менш освоєними. При здачі заліку або іспиту вони сподіваються на випадок, — якщо викладач задав відомі йому питання, чи студент "витягнув" "щасливий" квиток, то отримав кращу оцінку, а якщо "не пощастило" — гіршу. Але у студента, який менш володіє предметом і отримав високу оцінку, знань не додається, а той, хто краще знає, але "не пощастило" справедливо ображений на екзаменатора. Враховуючи, що завдання ВНЗ полягає в тому, щоб студенти оволоділи предметами в повному обсязі навчальної програми, природно виникає питання: "Як досягти загального підвищення рівня знань, а не окремих (хоча і багатьох студентів)?"

Сьогодні для цього є всі можливості: досвідчені викладачі, підручники, методики, лабораторії. Цьому значною мірою сприяє також самостійне опрацювання програм, які не викладаються на лекціях, індивідуальні семінари, конференції і т. д. Однак у кінцевому підсумку, на жаль, є ще й відстаючі студенти. Традиційно при здачі іспиту студент бере квиток, в якому кілька запитань. До речі, деякі викладачі перед іспитом з незрозумілих причин не дають студентам ці квитки. Кажуть, є якась заборонена інструкція з цього питання. Може вона і є, але, на наш погляд, це неправильно. Студенту слід під час підготовки до іспиту надати можливість мати ці квитки. Під час прийняття заліку та іспиту викладач, як правило, розмовляє один на один зі студентом, а решта чекають, або готуються і тим самим, непродуктивно витрачають час перебування в навчальному закладі.

У зв'язку з цим нами був апробований дещо інший підхід до цього питання. Для прийому заліку підготовлено перелік питань по всьому курсу дисципліни. Студен-

ти отримують їх заздалегідь. Вся група (підгрупа) знаходиться в аудиторії. Викладач задає питання, а один із студентів з місця відповідає. Інші слухають, а бажаючі — доповнюють. Викладач, за необхідності, коментує. Ніхто з аудиторії не виходить поки не розглянуть всі питання програми. В кінцевому підсумку вся група (підгрупа) одночасно отримує "залік".

Щось подібне і на іспиті. Всі студенти групи (підгрупи) одночасно отримують квитки і готуються до відповіді (з переліком питань студенти ознайомлені заздалегідь). Бажано це проводити в такій аудиторії, щоб вони сиділи окремо і не заважали один одному. А потім — як і на заліку: один із студентів з місця доповідає, інші слухають, а бажаючі — доповнюють. Викладач при цьому ставить на аркуші попередню оцінку. А якщо студент доповнює свого однокурсника, то йому це враховується в "актив" попередньою оцінкою. Оцінка пасивного студента обмежується його відповіддю на білет.

Можна всі питання предмета (їх 100 або 200) надрукувати окремо (тобто квитки "розрізати" на окремі питання). Студент "витягає" 3–5 надрукованих окремих питань (як раніше один квиток). Після певного часу викладач послідовно з першої теми до останньої оголошує питання. Той студент, який "витягнув" це питання, відповідає на нього, інші слухають. Такий підхід дає можливість логічно пройти весь предмет, не вириваючи з загального контексту окремі його частини, як це робиться при відповіді на окремі питання квитка. За словами студентів це сприяє глобальному розумінню всього предмета.

До речі, як при заліку, так і при іспиті студенту дозволяється користуватися конспектом, підручником та іншими посібниками. "Шпаргалки" не потрібні. Таким чином, і при заліку, і при іспиті розглядається (і обговорюється) весь курс

дисципліни (або його частина). Всі студенти, крім попередніх лекцій викладача, ще раз послухають їх повторно зі слів своїх однокурсників. У результаті, якщо хтось із студентів з різних причин не знав (не вивчив), то тепер він ще раз прослухав всі питання з дисципліни і тим самим поповнив свої знання. При цьому виявляються не тільки знання студентів, але і триває їх навчання доповідями своїх колег з відповідними доповненнями викладача. Отже, студент чотири рази знайомиться з дисципліною – на лекціях, при самостійній підготовці, при підготовці до відповіді на квиток (чи питання) і при прослуховуванні відповідей однокурсників. Це не може не дати позитивний результат в його навчанні.

Безумовно, не всі викладач погодяться з цією думкою. Але то ж треба робити, щоб студенти знали якомога більше з того чи іншого предмета. Деякі скажуть, що це є порушенням інструкцій і традиційних правил. Проте всі студенти, навіть ті, які добре вчаться і змушені бути присутніми в аудиторії поки не здасть залік або іспит вся група (підгрупа), схвально ставляться до такого підходу і активно, з інтересом, професійно беруть у ньому участь, тому що такий спосіб на користь студенту. На наш погляд, це допомагає спільними зусиллями викладача та студентів, які володіють предметом, покращити проблему загального підвищення рівня знань випускників вищого навчального закладу. Отже, наголошуємо, – головне для викладача не виявлення, а надання знань. Навчальний заклад повинен готувати – освічених фахівців.

Останнім часом чути все голосніші заяви чиновників щодо скорочення чисельності навчальних закладів. На жаль, дуже тихо ведеться розмова про якість навчання студентів. Запропонована Болонська система має безліч протиріч. Головний недолік усіх "систем", в тому чис-

лі і Болонської, полягає у концентрації зусиль на виявленні знань у студента. Без цього не можна. Але методи застаріли. Потрібні нові, які, хоча і примусово, але сприяли б накопиченню знань.

Щодо відрахування, то, безумовно, є студенти, які вступили до університету, причому на бюджетне фінансування, але на заняття не ходять, некоректно поводяться і втрачають можливість отримувати стипендію. Є такі й серед контрактників. Батьки платять великі гроші, а вони байдикують. Як не прикро, але таких студентів слід відраховувати. З іншого ж боку, потрібно враховувати, що скорочуючи чисельність студентів, викладачі позбавляються годин навантаження і, як наслідок, – скорочення штатів і зменшення зарплати.

У ситуації, що склалася, мова йде не про насильне утримання "двієчників" в університеті і не позбавлення від "слабких" викладачів. Студентам слід більше довіряти і шанобливо ставитися до них. На жаль, чим далі ми від студентської пори, тим менше її пам'ятаємо А.П. Макаренку, вчив, що учня потрібно перекопати у власних силах, дати йому перспективу існування, показати завтрашню радість. А викладачів слід частіше посилати на стажування не в інші ВНЗ, де цей процес проходить формально, а в передові тваринницькі підприємства із впровадженими сучасними технологіями.

У студента є дуже багато обов'язків, однак їх можна сконцентрувати в наступні.

1. Вчитися. На лекціях і лабораторних заняттях уважно і сумлінно виконувати всі рекомендації та вказівки викладача.

2. Не ігнорувати додаткову самостійну форму навчання.

3. На практиці глибоко вникати в усі технологічні процеси і прагнути оволодіти методами організації і управління виробництвом.

4. Суворо дотримуватися правил внутрішнього розпорядку в університеті, гуртожитку, звертаючи особливу увагу на техніку безпеки.

5. Брати активну участь у громадському житті колективу.

6. Шанобливо ставитися до викладачів і колег.

7. Пам'ятати, що випускник ВНЗ — це освічена, культурна людина, яка повинна свято зберігати пам'ять про свій університет і примножувати його славу.

Зрозуміло, що викладене — це не догма і не остаточний формат. Позитивні доповнення і різноманітності тільки підвищать імідж студента.

На жаль, ще є викладачі, які подають предмет гірше, ніж вимагають від студентів. Наприклад, не коректно у вигляді досягнення наукової думки давати студентові ВНЗ застарілі рекомендації по селекції, розведенню, годівлі, догляду та утриманню тварин, які відстають від вимог сучасних технологій виробництва тваринницької продукції, прийнятих у розвинених країнах. В результаті студенти, бачачи по телебаченню зарубіжні новинки, байдуже сприймають вітчизняні науково-технічні досягнення і передовий досвід.

Іноді деякі поради викладачів, що використовують застарілий матеріал, виглядають безглуздими. Доцент, а тим більше професор, повинен бути висококваліфікованим консультантом-менеджером по тваринництву з економічним ухилом (нехай навіть тільки по одному вузькому напрямку, наприклад, годівлі, відтворенню, експлуатації тварин, переробці сировини тощо). Терміново потрібна перепідготовка викладачів (стажування за кордоном або в країні із залученням зарубіжних фахівців, вчених-практиків). Про необхідність цього свідчать результати роботи фірм, які використовують сучасні зарубіжні технології і техніку, залучаючи іно-

земних консультантів або навчених за кордоном фахівців. Випускник українського університету також повинен не тільки впевнено володіти знаннями, але й вміти застосувати їх на практиці. Сьогодні потрібні кадри, здатні вирішувати сьогоденні завдання. Саме в цьому ідеологія освіти. "Теоретиків" — у серйозні сільгоспідприємства не потребують і не випадково, що багато випускників ВНЗ (навіть відмінники) тривалий час залишаються без роботи.

Слід налагодити творчу співпрацю деканатів університетів з сучасними тваринницькими агроформуваннями, проводити семінари викладачів, зробити обов'язковим відвідування ними виставок, у т. ч. за кордоном, щоб потім вони доносили це до студентства.

Неприємно, що багато викладачів і студентів знають наперед, що після закінчення ВНЗ випускники не будуть працювати за фахом і те, чому їх навчили, ніколи не використають на практиці — вони будуть працювати в будь-якій сфері людської діяльності, але не в сільському господарстві, їм потрібен лише диплом про вищу освіту. З одного боку, в цьому немає нічого злочинного, — державі потрібні працівники різних професій, а з іншого, чому бюджетні кошти, що виділяються аграрному Міністерству (і його ВНЗ) використовуються не за призначенням і нікого з керівників країни і галузі це не хвилює? Вони або не розуміють згубність таких дій, або роблять це спеціально. Необхідно, щоб кожне Міністерство готувало за свій рахунок фахівців для своєї галузі.

Вища аграрна освіта, яка створює можливості для розвитку унікальної інтелектуальної спроможності людини, не повинна перетворюватися в профанацію — самоціль отримання диплома, не замислюючись над тим, чи будуть отримані знання використовувати на практи-

ці. Особливо це відноситься до студентів заочної форми навчання. По-перше, більшість з них городяни і не мають ні найменшого уявлення про будні життя на селі. Вчать вони тільки заради престижу, для них диплом — це не високоякісний продукт, а фетиш для заповнення відповідної графі в листку по обліку кадрів. Виправдовуючи це велінням часу, документ забезпечує підвищення зарплати, незалежно від відповідності його займаний посаді. Такий підхід завдає безсумнівної шкоди не тільки системі освіти, а й усьому народному господарству.

Сучасний аграрний сектор значно відрізняється від традиційного минулого: йому не потрібно багато рук, адже нові технології малозатратні і високо механізовані, а потрібні розумні, ефективні менеджери. У той же час у країні відсутня освітня система для виховання організаторів нової формації. Підприємству потрібен фахівець, майстер-виробничник, який може забезпечити ефективність бізнесу. Однак багато колишніх студентів, навіть з червоним дипломом, не навчені цьому, їм викладають теорію, іноді далеко від сьогоденної практики.

На жаль, деякі доценти і професори ніколи не працювали в сільському господарстві, не знають проблем села — вони після ВНЗ захистили дисертації і потонули у вирі навчального процесу. Завдання освіти — заповнити ніші сучасного виробництва сучасними фахівцями, синхронно зберігати традиції та підтримувати нове, прогресивне. Пізнання теорії має поєднуватися з виходом у практику і сприяти розвитку країни та галузі, а не замикатися на голому накопиченні корисних знань у головах молоді. Справедливими є зауваження студентів, які побували на практиці або стажуванні за кордоном, про те, що майже все, що їм доводилося робити за кордоном, потрібно було вивчати заново.

Держава (Міністерство аграрної політики і продовольства) повинна бути зацікавлена в тому, щоби було більше освічених людей, а українські університети працювали в тісному співробітництві з агроформуваннями та переробними підприємствами. Вони повинні входити в корпорації і бути локомотивами по виведенню сільського господарства на більш високі рубежі. Викладацька діяльність повинна ґрунтуватися на сучасних наукових концепціях стосовно реалій і потреб товаровиробника. Саме це підвищить престиж вищої школи. Але сьогодні держава не здатна надійно гарантувати нормальне забезпечення навчального процесу. Слабке ж архаїчне викладання в поєднанні зі слабкою матеріально-технічною базою призводить до девальвації вищої освіти. Сподіваємося, що це лихоліття скоро пройде.

Якщо коротко сформулювати завдання, які повинен вирішувати викладач, то вони полягають у наступному.

1. Навчити студента предмету. Краще дати матеріалу більше від програми, ніж недодати йому належне.
2. Викладати лекційний матеріал та проводити лабораторні заняття наближено до виробничих умов.
3. Пам'ятати, що іспит і залік — це продовження навчання студента.
4. Виховувати в студента здатність логічно мислити, не плутати термінове з важливим, бачити загальне в приватному і вічне в тому, що відбувається сьогодні та орієнтуватися у величезному потоці інформації.
5. Ставитися до студента як до колеги, не принижувати його гідності, бути справедливим, допомагати у вирішенні проблем.
6. Постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Безумовно, це далеко не повний перелік завдань. Однак якщо їх виконувати,

то й цього достатньо, аби випускник ВНЗ був не тільки високоосвіченою, але й культурною людиною.

Відомо, що успіх будь-якої справи багато в чому залежить від ефективного управління галуззю (тваринництвом), колективом (фермою), конкретним виконавцем (майстром машинного доїння корів, оператором по вирощуванню тварин і ін.) На жаль, у ВНЗ викладання науки про управління не дуже досконале.

У вищій школі адміністративним центром управління факультетом є деканат – це штаб, де розробляють стратегію і тактику життя факультету, планують і контролюють реалізацію програм, організують і виховують студентів. Крім цього, в деканаті ще багато різних обов'язків, виконання яких пов'язане з великою кількістю інформаційних документів (до речі, більше половини з них не потрібні і "вигадуються" технічними працівниками ВНЗ заради того, щоб показати видимість "копіткої роботи і своєї "потрібності"). Але головне, на наш погляд, деканат зобов'язаний створювати єдиний колектив викладачів, сприяти його консолідації, формувати сім'ю однопідприємців-професіоналів. Для студентів деканат – це посередник між ними та викладачами.

Звичайно добре, коли всі ці функції органічно взаємопов'язані і лаконічно доповнюють одна одну. В таких умовах гарантовано нормальний соціально-психологічний клімат на факультеті, викладачі та лаборанти з задоволенням йдуть на роботу, а студенти шанобливо ставляться до них. У цьому ланцюзі немає другорядних ланок, і якщо одна з них дає збій, то страждає вся система. Велике нещастя для всіх, якщо товариські відносини підмінюються диктаторством, виховна робота – наглядом, повага – хамством, методологія – схоластикою, наукові дослідження – переписуванням рані-

ше отриманих результатів, підготовка кадрів і підвищення їх кваліфікації – упрощенством і, як наслідок, у колективі з'являється нервозність, огида і небажання не тільки зробити щось корисне для факультету, а взагалі ходити на роботу. Студенти це відчують і тому погано вчаться. Повагу в студентів і їх прагнення до засвоєння матеріалу дисципліни, що вивчається, треба завойовувати особистим прикладом.

Головний на факультеті – декан. Його особисті якості мають величезне значення для колективу. Добре, коли в ньому органічно поєднуються адміністратор і людина. В той же час дуже погано, коли у навчальний процес він не вникає і не сприяє нормальному його проходженню, а наочними та методичними посібниками, обладнанням лабораторій не цікавиться. В кінцевому підсумку його наявність в колективі є помилкою. Такий декан не формує моральний клімат в колективі, а навпаки, користуючись беззахисністю викладачів, тероризує їх.

Звичайно, на деканів не вчать, їх вирощують, ними стають і не кожен, навіть блискучий вчений, обов'язково може стати хорошим керівником колективу. В такому випадку, це не його місце.

Декану потрібно не індивідуалізуватися, а інтегруватися у викладацьке та галузеве товариство факультету, як це має місце в Полтавській державній аграрній академії, де аграрне та переробне управління обслуговує навіть свої колеги проводять на факультеті, Миколаївському, Білоцерківському національних аграрних університетах та інших.

Університет не має права не вести учбово господарство, а такі в Україні є, і не один. Це призводить до відставання системи вищої освіти, а отже, до випуску слабо підготовлених фахівців, які з цієї причини позбавлені можливості нормального працевлаштування. Студентам

потрібна факультетська виробнича база і ветеринарна клініка, а не екскурсійні поїздки в агроформування, де не завжди можна побачити прогресивні технології отримання продукції.

Потрібні конкретні підприємства для проходження навчальної та виробничої практики. Відчуття вбогості через край недостатнє державне фінансування і безпорадність у "добуванні" грошей за господарствами через нерозуміння багатьма керівниками агроформувань важливості застосування науково-технічних досяг-

нень принижує і зводить до нуля і користь від занять у ВНЗ. Університет повинен працювати в симбіозі з роботодавцями. Провідну роль у цьому має відігравати той, хто "головний" на факультеті.

Безумовно, не всі читачі можуть погодитися з нашими висновками і пропозиціями, зробленими у викладі основного матеріалу, але якщо хоч частка наведеного викликає бажання в керівників Міністерств, ВНЗ та факультетів змінити ситуацію на краще, то це підвищить престиж і викладачів, і випускників університетів.

АННОТАЦІЯ

Козырь В.С., Халак В.И. Обучение и оценка знаний студентов животноводческих факультетов аграрных вузов // Биоресурсы и природопользование. – 2014. – 6, № 3–4. – С. 205–216.

Рассмотрены современные подходы к оценке знаний студентов. Предложены новые педагогические приемы, способствующие общему повышению уровня знаний выпускников высшего учебного заведения.

SUMMARY

V. Kozyr, V. Khalak. Training and assessment of knowledge of student's livestock faculties of agricultural universities // Biological Resources and Nature Management. – 2014. – 6, № 3–4. – P. 205–216.

The modern approaches to the assessment of student's knowledge are considered. The new teaching methods, which contribute to the general improvement of knowledge of graduates of higher educational institutions are proposed.